

Notat

PMV

Vurdering av risiko for forekomst av udetonerte eksplosiver fra 2. verdenskrig

Vestre Brygge Eiendom AS

Supplerende notat til reguleringsplan med KU, Porsgrunn Mekaniske Verksted.

Dato: 11.11.2021

På anmodning fra Porsgrunn kommune har Vestre Brygge Eiendom AS søkt og innhentet informasjon, for å vurdere risikoen for at det kan finnes udetonerte eksplosiver etter 2. verdenskrig på verkstedområdet.

1. Kilder

- Tom Dewey, ansatt ved PMV i perioden 1966-2008. Dewey har gjennom samtaler med William Thommesen kjennskap til temaet. Thommesen arbeidet på PMV i krigsårene, og hadde førstehånds kjennskap til krigshandlingene som fant sted på verkstedområdet.
- Jubileumsbok – utgitt ifm. PMVs 100-årsjubileum
- <https://www.porsgrunn.folkebibl.no/bok/historie/Okkupasjonsaarene/01-06.html>
- Planbeskrivelse, reg.plan PMV

2. Bombingen av verkstedet

I PMVs jubileumsbok er bombingen av verkstedet omtalt med følgende:

«Helt uskadd kom man heller ikke fra det, idet like før krigens slutt, den 11. april 1945 kom det et flyangrep som bl.a. senket 5 båter som lå til reparasjon. Stor skade på verkstedet for øvrig ble det heldigvis ikke, og en interessant oppgave, litt utenom det vanlige, var det etterpå å heve båtene som verkstedet klarte ved egen hjelp, bortsett fra én.»

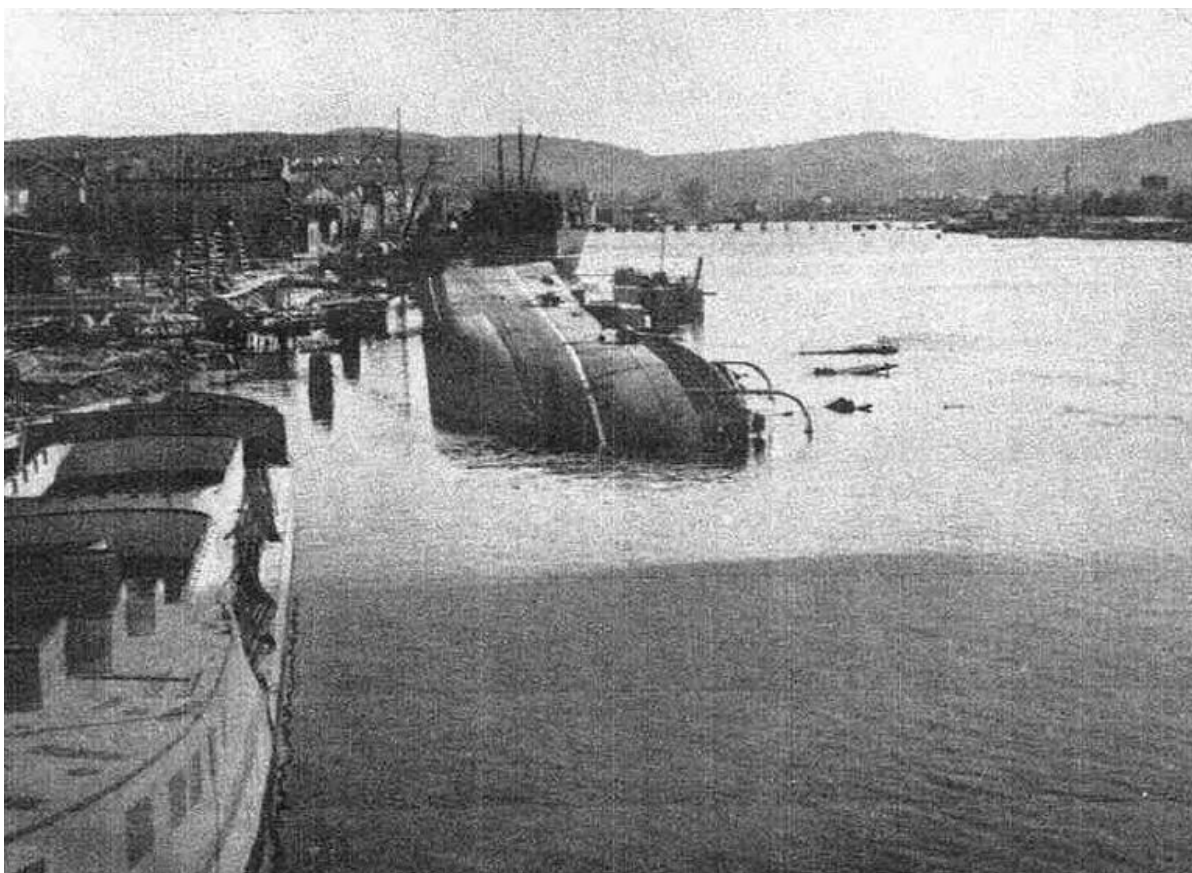

Fig.1 – Fra Jubileumsboka. D/S «Dione» veltet etter flyangrep på verkstedet i 1945

I boken «Okkupasjonsårene», kap. Vi, av Jon Birkenes, omtales angrepet på PMV med følgende:

«Det neste flyangrepet kom 11. april. Målet denne gang var Porsgrunn Mekaniske Verksted (PMV) i vestre Porsgrunn. Angrepet som skjedde om ettermiddagen, kunne sees og ikke minst høres over hele Porsgrunn,-Johan Reim, sønn av daværende eier av PMV, var selv inne på verftet da angrepet fant sted og forteller følgende om det som skjedde:

«Angrepet fant sted 11. april og ble gjennomført av 45 Mosquitofly med raketter og brannbomber. Det var en aksjon rettet mot selve verkstedet. Resultatet var at 5 skip pluss dokken ble senket. Ingen sivile ble drept, men tyskerne hadde flere sårede og visstnok også noen drepte. Tyskerne var i det hele svært hemmelighetsfulle med sine egne tap. Skadene i de tilgrensende områdene til verkstedet var små når man tenker på angrepets omfang; 4-5 hus brant opp. I tillegg var det flere branner inne på verkstedsområdet, bl.a. brant uthuset mitt opp.

Det var etter arbeidstid, ved 17-tiden, vi fikk øye på den store svermen av fly som kom innover området i lav høyde med nordøstlig kurs. Været var fint, og flyene kunne i tillegg føle seg helt trygge da det ikke fantes luftvernsskyts i Porsgrunnsområdet. Selv stod jeg sammen med vakt sjef Thommesen og så flyene som stadig kom nærmere. Vi lurte begge på hvor de hadde tenkt seg hen; skulle de til Oslo? Nei, der dreide de mer vestover. Var det Herøya som skulle angripes for annen gang? Plutselig skjønnte vi at det var oss de skulle ta. Vi løp begge for å finne dekning. Selv fikk jeg kastet meg ned i en grøft. Flyene strøk nå like over hustakene og tømte det de hadde av skyts mot verkstedet.

Det dreide seg om raketter, 15 cm. uten sprengladning, men med en voldsom gjennomslagskraft. Disse boret hull i skipssidene rett under vannlinjen, og skipene sank «rolig og pent» ett for ett. I tillegg skjøt de små brannbomber over området som antente en rekke branner. Det hele stod ikke på lenger enn ett minutt, angrepet var meget konsentrert og målrettet.

Da det hele var over, var det bare to skip som fløt. den før omtalte nybyggingen samt en tysk forpostbåt, Helgoland, som vi hadde til reparasjon. Denne båten hadde for øvrig luftvernsskyts ombord som skjøt mot de allierte flyene. Visstnok ble et fly truffet og så hardt skadet at det måtte nødlande utenfor Kragerø under tilbaketuren.

Etter dette var verkstedet helt ute av drift fram til frigjøringen. De tyske soldatene forble for øvrig på verkstedet og fortsatte sitt vakthold. Det eneste vi kunne gjøre var å rydde opp. Vi visste jo at freden nå var nær forestående og undret oss nok flere ganger over hva hensikten med dette flyangrepet kunne være.»

3. Området som ble bombet

Båtene som ble bombet lå ute i elveløpet - ved Flytedokka, lengst sørvest i planområdet / ved «Slippen» (utenfor planområdet).

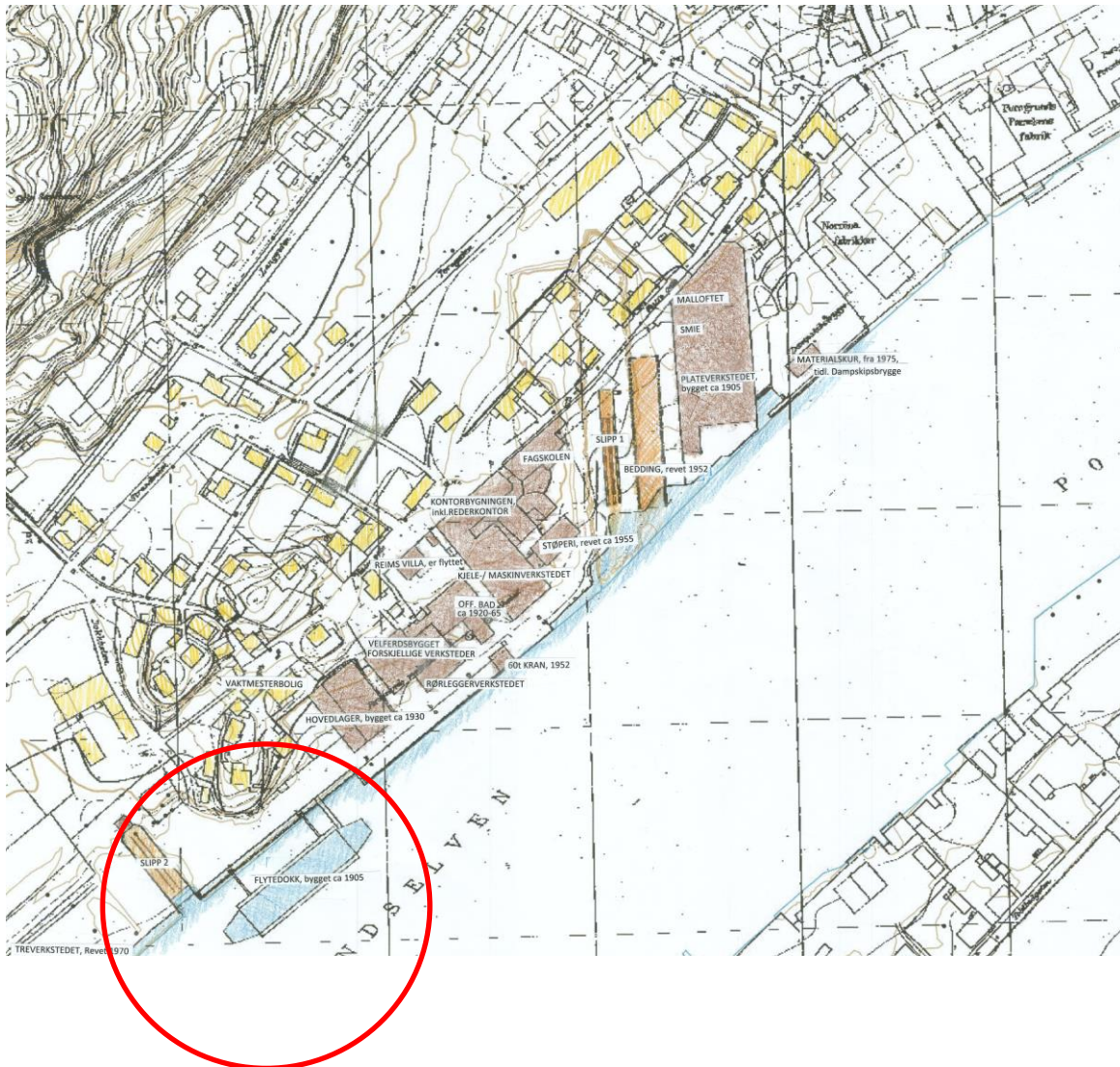

Fig.2 – illustrasjon fra planbeskrivelse. Flytedokkas beliggenhet.

4. Panserbrytende granater og små brannbomber

I angrepet på PMV opplyses det at det ble benyttet panserbrytende granater, som har stor gjennomslagskraft (dvs. evne til å trenge gjennom skrog/konstruksjoner) – men som har liten eller ingen sprengkraft. At det lot seg gjøre å heve og reparere skipene som hadde blitt bombet og senket, vurderes å underbygge/bekreftede dette.

Det opplyses i tillegg at det ble sluppet «små brannbomber» over land.

5. Verkstedvirksomhet etter 1945 – funn av eksplosiver

I forbindelse med oppryddingsarbeider etter angrepet i 1945 ble det funnet to granater. De to granatene ble funnet på land.

I de 76 årene etter 2. verdenskrig har PMV gjennomgått betydelige endringer, utbygging, ombygging og terrenginngrep. Verkstedet har vært i kontinuerlig drift frem til 2002.

Langs og utenfor den søndre delen av dagens kaifront - altså i den delen av verkstedområdet som ligger nærmest området som var hovedmål for bombingene - har det vært utført omfattende sprengings- og mudringsarbeider. Det er i denne forbindelse ikke kjent at det er funnet udetonerte eksplosiver.

Med unntak av de to granatene som ble funnet umiddelbart etter angrepet i 1945 er det heller ikke funnet udetonerte eksplosiver i andre deler av verkstedområdet.

Fig.3 – Ën av de to granatene som ble funnet etter angrepet i 1945. Foto: Tom Dewey.

6. Risiko for forekomst av udetonerte eksplosiver

I areal lengst sørvest på verkstedområdet er terrenget skrint – med kort avstand til fjell. Landarealene nærmest elveløpet består av masser som er planert/omrørt etter krigens dager. Risikoen for at det finnes udetonerte eksplosiver i landområdene på PMV vurderes som liten. Det opplyses i kildemateriale at det ble foretatt rydding etter angrepet i 1945.

Elvebunnen i området der den tidligere flytedokka lå har i mindre grad vært gjenstand for mudring eller andre typer tiltak. Risiko for at det finnes udetonerte eksplosiver på elvebunnen i dette området antas å være større enn i landområder.

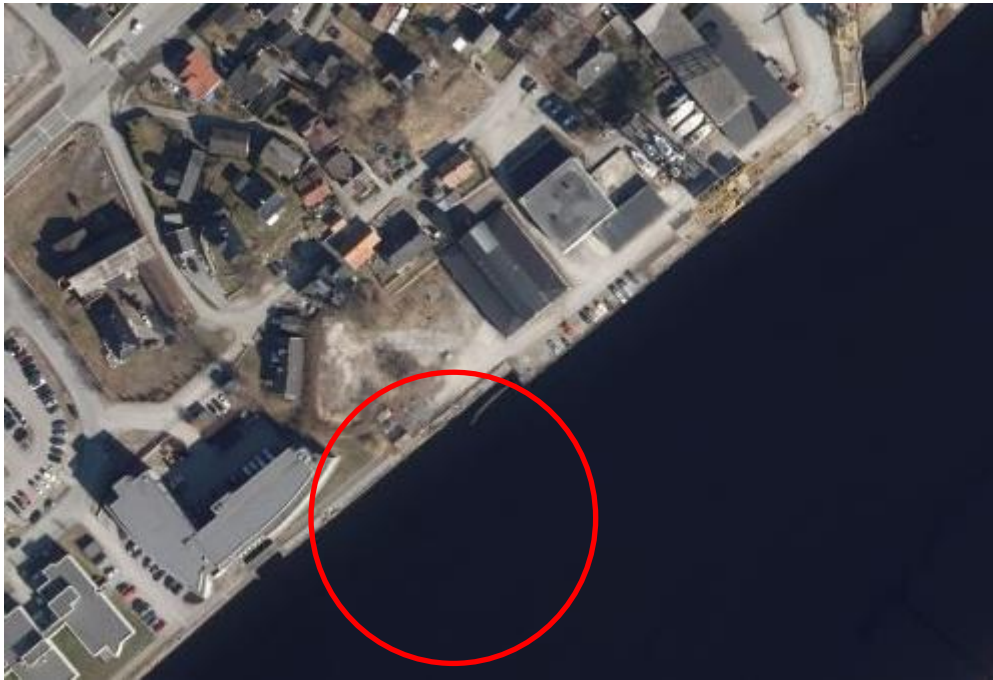

Fig.4 – Flyfoto, kommunal nettside. Markering av areal der det i liten grad er foretatt inngrep i elvebunnen etter 1945

7. Konsekvenser

Sprengkraft i granatene som ble benyttet ved angrepet i 1945 opplyses å være liten. Det antas at konsekvensene ved evt. detonasjon av granat på elvebunn vil være små - mht. risiko for tap av liv/helse og mht. materielle ødeleggelser i tilstøtende landareal. For personer som befinner seg på eller i vannet, kan det antas at konsekvensene ved evt. detonasjon kan bli mer alvorlige, mht. fare tap av liv og helse.

Fagkyndig ekspertise må involveres, dersom risiko og konsekvens skal vurderes grundigere / mer presist.

8. Vurdering – mulig utforming av reguleringsplan for PMV

Det er i foreliggende planforslag forutsatt at oppstart av utbyggingen ved PMV skal skje øst for dokk – ca. 300m unna hovedmål for bombing i 1945.

Forslagsstiller Vestre Brygge Eiendom AS har - etter å ha arbeidet med plansaken i flere år – et sterkt ønske om å få sluttbehandlet reguleringsplanen for PMV, slik at utbygging kan iverksettes.

Det bemerkes at planarbeidet er gjennomført iht. politisk vedtatt planprogram. Utredning av fare for udetonerte eksplosiver inngår ikke i utredningstema nevnt i planprogrammet.

Vestre Brygge Eiendom AS vurderer at sluttbehandling kan gjennomføres, – evt. med restriksjoner (krav om supplerende utredning/undersøkelser e.l.) knyttet til areal i sørvestre del av planområdet. På denne måten kan utbygging iverksettes, samtidig som nødvendige hensyn til evt. forekomst av udetonerte eksplosiver innenfor/i nærhet av planområdet blir ivaretatt.

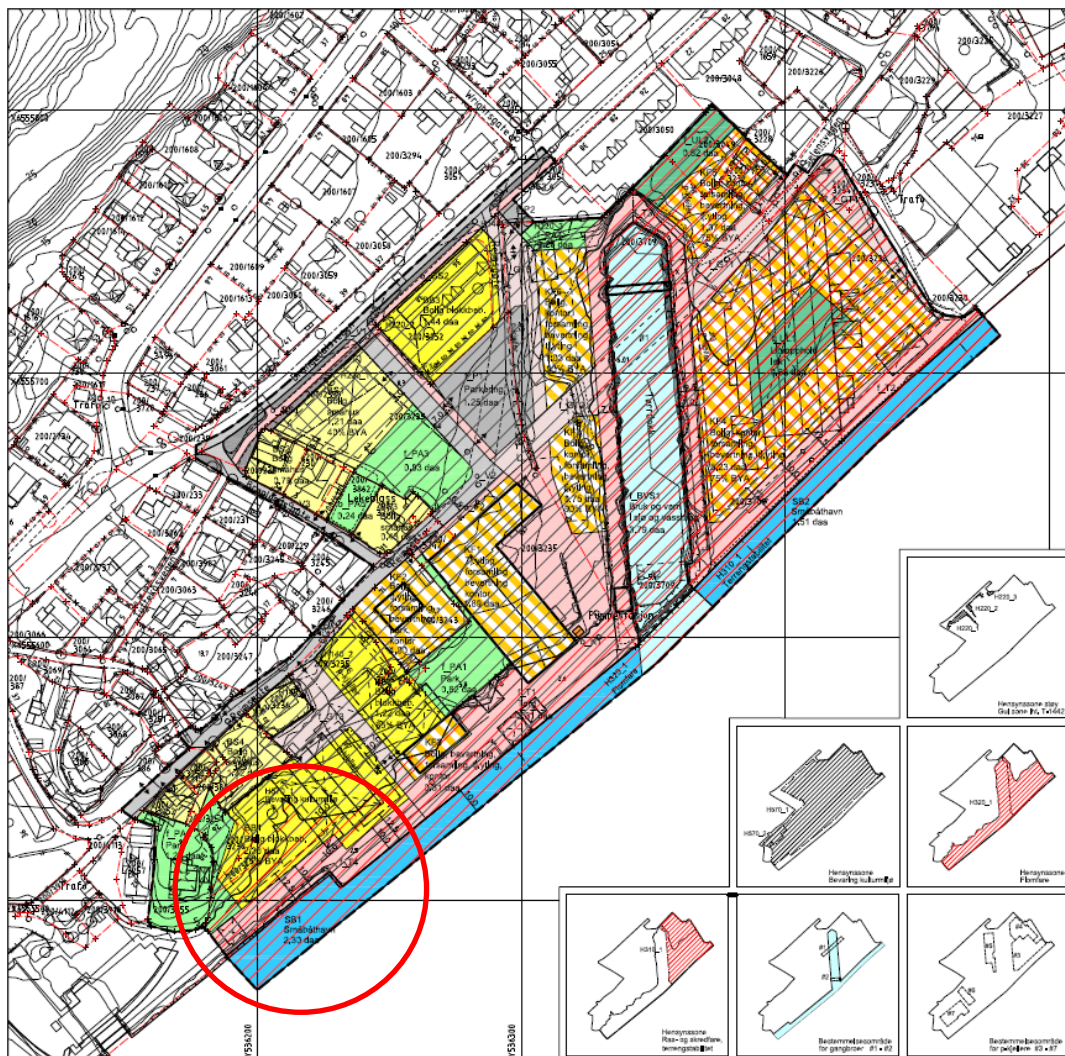

Fig.5 – Reguleringsplan PMV. Markering av område der det evt. kan innføres restriksjoner/krav mht. mulig forekomst av udetonerte eksplosiver.

Børve Borchsenius Arkitekter AS, 11.11.2021